

ความรับผิด ในความชำรุดบกพร่องของสินค้า THE LIABILITY ON DEFECT OF GOODS

จิราพร ร้อยมะลี*
Jiraporn Roimalee

บทคัดย่อ

ปัจจุบันนี้เรื่องความรับผิดของผู้ขายในความชำรุดบกพร่องของสินค้าในสัญญาซื้อขายถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก ซึ่งในแต่ละประเทศก็ได้มีการบัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยกฎหมายแต่ละฉบับก็จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในมาตรา 472 – 474 แต่เนื่องจากบทบัญญัติที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นกฎหมายที่ประกาศใช้มาเป็นระยะเวลานานและยังมิได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม จึงส่งผลให้กฎหมายเรื่องของลักษณะความชำรุดบกพร่องของกฎหมายไทยยังอยู่ในลักษณะที่จำกัดและทำให้ซื้อไม่ได้การคุ้มครองตามกฎหมายเท่าที่ควร

จากการศึกษาเรื่องความรับผิดของผู้ขายในความชำรุดบกพร่องของสินค้าพบว่า การที่จะทำให้ ผู้ซื้อได้รับความคุ้มครองอย่างเหมาะสมนั้น กฎหมายจะต้องไม่จำกัดความคุ้มครองอยู่เพียงว่าสินค้านั้นจะต้องมีความชำรุดบกพร่องในเนื้อหาของวัตถุเท่านั้น แต่จะต้องรวมถึงสินค้าที่ไม่เหมาะสมต่อประโยชน์ในการใช้งานหรือประโยชน์ของผู้ซื้อไม่ว่าจะเป็นการทั่วไปหรือประโยชน์ที่ ผู้ซื้อมุ่งหมายเป็นการเฉพาะ และควรกำหนดถึงการบรรจุหีบห่อที่เหมาะสมเนื่องจากหากว่าสินค้าได้รับการบรรจุหีบห่อที่เหมาะสม หีบห่อดังกล่าวก็จะช่วยป้องกันสินค้าให้ไม่ได้รับความเสียหายในขณะเวลาจัดส่งหรือเวลา ส่งมอบ รวมถึงสินค้าบางชนิดที่จะต้อง

* กรรมการผู้จัดการบริษัทเนสซี มาร์ติณี อินเตอร์เนชั่นแนลจำกัด, นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

คู่มือการใช้งาน ผู้ขายก็ต้องมีหน้าที่ในการส่งมอบคู่มือดังกล่าวให้แก่ผู้ซื้อ และในกรณีที่สินค้านั้นอาจเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ สินค้าจะต้องมีฉลากที่แจ้งถึงวัตถุประสงค์ วิธีการใช้ คำเตือนการใช้งาน และรายละเอียดอื่นๆ ที่ผู้ซื้อควรทราบ ในเรื่องของการยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ขายในกรณีที่ผู้ซื้อได้รับสินค้าไว้ทั้งที่พบความชำรุดบกพร่องในสินค้า ควรกำหนดให้ผู้ขายยังคงต้องมีความรับผิดชอบต่อสินค้านั้นอยู่ในกรณีที่เป็นการชำรุดบกพร่องซ่อนเร้นซึ่งผู้ซื้อไม่อาจพบความชำรุดบกพร่องดังกล่าวได้ในขณะทำสัญญาซื้อขายหรือเวลาส่งมอบ นอกจากเวลาที่ได้ใช้สินค้านั้น นอกจากนี้หากเป็นการซื้อขายระหว่างผู้ขายหรือผู้ประกอบการกับผู้ซื้อที่ซื้อสินค้าไปเพื่อการใช้สอยส่วนตัวมิใช่ประโยชน์ในทางการค้า กฎหมายก็ควรที่จะกำหนดข้อยกเว้นไว้ว่าผู้ขายจะกำหนดข้อสัญญาที่มีลักษณะเป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของผู้ขายไม่ได้

ในบทความนี้ผู้เขียนจึงได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขกฎหมายเรื่องความรับผิดชอบของผู้ขายในความชำรุดบกพร่องของสินค้าในมาตรา 472 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยให้ถือว่าสินค้านั้นปราศจากความชำรุดบกพร่อง เว้นแต่สินค้าไม่สมต่อวัตถุประสงค์โดยทั่วไปในการใช้สินค้านั้นตามปกติ ไม่สมต่อวัตถุประสงค์พิเศษของผู้ซื้อซึ่งวัตถุประสงค์นั้นผู้ซื้อได้ทำให้ผู้ขายทราบแล้ว ไม่ได้การบรรจุหีบห่อที่เหมาะสมในสินค้าชนิดนั้นๆ และในกรณีที่สินค้านั้นจะต้องมีคู่มือการใช้งานประกอบ แต่ผู้ขายไม่ทำการส่งมอบคู่มือดังกล่าวให้ นอกจากนี้กรณีที่ความชำรุดบกพร่องนั้นไม่เป็นที่ประจักษ์ต่อผู้ซื้อในเวลาส่งมอบ หากผู้ซื้อได้พบความชำรุดบกพร่องในภายหลัง ผู้ซื้อจะต้องแจ้งให้ผู้ขายทราบทันทีหรือภายในเวลาอันสมควร รวมถึงเรื่องของการยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ขายตามข้อสัญญาในกรณีที่เป็นการซื้อสินค้าเพื่อการบริโภคนั้นผู้ขายจะมีข้อสัญญายกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนเองไม่ได้

ABSTRACT

Each country does have provisions on defect of goods. Thai law on this matter is dated for Articles 472-479 of the C.C.C. let the buyer under protected

The study reveals that the buyer should be protected when the goods is not defective per se but unsuitable to the aimed application. It should also come in a proper package to allow better protection. And it should also include a proper instruction and a proper warning if the goods is an dangerous item by nature. Guidance on correct use and other due details must also be included.

For hidden defect, the vendor should stay liable for a certain period of time. Contractual exemption or limitation of liability on defective goods should be forbidden.

The author proposes revision of Article 472 of the C.C.C. to reflect the above discussed areas.

บทนำ

ปัจจุบันชีวิตมนุษย์โดยส่วนใหญ่ย่อมจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของการซื้อขาย ซึ่งมีตั้งแต่การซื้อขายในระดับย่อยจนไปถึงการซื้อขายระดับใหญ่ในระดับประเทศ กล่าวคือมีลักษณะเป็นการซื้อขายระหว่างประเทศ หากมองย้อนไปในอดีตตามหลักฐานหรือเอกสารที่ปรากฏจะพบได้ว่าการซื้อขายนั้นเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยโรมัน ซึ่งในช่วงแรกของการซื้อขายผู้คนได้มีการติดต่อซื้อขายกันอย่างเรียบง่าย ไม่มีความสลับซับซ้อนอย่างเช่นการซื้อขายในปัจจุบัน คือ ผู้ขายมีหน้าที่เพียงแค่ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ และ ผู้ซื้อก็มีหน้าที่ที่จะต้องชำระราคาให้แก่ผู้ขายรวมถึงการรับมอบสินค้า เมื่อมีการชำระราคาและส่งมอบสินค้าเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้ซื้อและผู้ขายจึงไม่มีความสัมพันธ์ในเรื่องของการซื้อขายที่จะต้องเกี่ยวข้องกันอีก เพราะฉะนั้นหากว่าผู้ซื้อได้พบความชำรุดบกพร่องในสินค้าหลังจากที่ได้รับมอบสินค้าไปแล้ว ผู้ซื้อหาสิทธิเรียกร้องให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องนั้นไม่ ในลักษณะเช่นนี้เรียกว่า “หลักผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor หรือ Let the purchaser beware) กล่าวคือหากผู้ซื้อตรวจพบความชำรุดบกพร่องของสินค้าหลังจากที่ได้รับมอบสินค้าไปแล้ว แม้ว่าความชำรุดบกพร่องนั้นจะมีมาจากผู้ขายก็ตาม ผู้ขายก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบ กฎหมายให้ตกเป็นพับแก่ผู้ซื้อ หรือกล่าวอีกอย่างว่าผู้ซื้อเป็นผู้รับบาปเคราะห์กรรมนั่นเอง สาเหตุที่กฎหมายสมัยก่อนกำหนดให้ผู้ซื้อต้องระวังเนื่องจากส่วนใหญ่การซื้อขายมักจะทำโดยต่อหน้า เป็นการซื้อขายที่ได้กระทำกันในตลาดโดยเปิดเผย ก่อนที่ผู้ซื้อจะตกลงซื้อสินค้าและรับมอบสินค้าไปนั้นผู้ซื้อจะมีสิทธิที่จะตรวจตราสินค้าให้ละเอียดถี่ถ้วนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งหากพบความเสียหายหรือความชำรุดบกพร่องผู้ซื้อก็ไม่จำเป็นต้องตกลงซื้อสินค้าชิ้นนั้น ในทางกลับกันหากว่าผู้ซื้อพบความชำรุดบกพร่องแล้วแต่ยังคงตกลงซื้อและรับมอบสินค้านั้นไปบาปและเคราะห์กรรมนั้นก็ต้องตกอยู่ที่ผู้ซื้อ เพราะถือว่าผู้ซื้อเต็มใจที่จะรับไป

แต่เมื่อกาลเวลาได้พัฒนาวิวัฒนาการต่างๆก็ได้พัฒนาตามไปด้วย จากการซื้อขายที่เคยทำกันต่อหน้าเหมือนในสมัยก่อน การซื้อขายได้พัฒนาไปเป็นแบบติดต่อกันทางโทรศัพท์ ทางโทรสาร หรือทางอีเมล ซึ่งตกลงซื้อขายกันทางเทคโนโลยีต่างๆ ทำให้ผู้ซื้อไม่มีโอกาสที่จะได้ตรวจสอบสินค้าก่อนที่ผู้ขายจะส่งมอบสินค้านั้นๆ ให้แก่ตน ทรัพย์สินนั้นจึงยังอยู่ในความครอบครองของผู้ขายจนกว่าจะได้ส่งมอบ เพราะฉะนั้นผู้ขายย่อมมีโอกาสที่จะได้ตรวจสอบ

สินค้านั้นมากกว่าผู้ซื้อ อีกทั้งการทำสัญญาซื้อขายนั้นมีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทน กล่าวคือ ผู้ขายก็ต้องการเงินเป็นสิ่งตอบแทน และในขณะเดียวกันผู้ซื้อก็ต้องการสินค้าเป็นสิ่งตอบแทนเช่นกัน ซึ่งการคาดหวังของทั้งสองฝ่ายนั้นเป็นการคาดหวังความสุจริตของคู่สัญญา ผู้ขายก็ต้องการได้รับเงินตรงตามเวลา และผู้ซื้อก็ต้องการรับมอบสินค้าที่มีคุณภาพดีไม่มีความชำรุดบกพร่อง ประกอบกับในการซื้อขายช่วงหลังเริ่มมีการซื้อขายในสิ่งที่ประดิษฐ์ขึ้น เป็นในลักษณะการจ้างทำของ เพราะฉะนั้นผู้รับจ้างย่อมต้องรู้ถึงความเสียหายหรือความชำรุดบกพร่องต่างๆ กฎหมายจึงเริ่มให้ความคุ้มครองแก่ผู้ซื้อมากขึ้น เนื่องจากผู้ซื้อไม่มีโอกาสที่จะตรวจสอบสินค้าได้ดังเช่นในอดีต กฎหมายเริ่มกำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่อง ผู้ขายต้องส่งมอบสินค้าที่มีคุณภาพดีปราศจากความชำรุดบกพร่องให้แก่ผู้ซื้อ หลักเช่นนี้เรียกว่า “หลักผู้ขายต้องระวัง” (Caveat venditor หรือ Let the seller beware)

เมื่อการซื้อขายมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น หน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ขายมีรายละเอียดที่เพิ่มมากขึ้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างหลักเกณฑ์หรือกฎหมายให้มีความชัดเจนเพื่อให้ ผู้ซื้อได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ทั้งนี้เป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ขายเอาเปรียบผู้ซื้อจนเกินไป ด้วยเหตุนี้ประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยจึงได้บัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ขายไว้ในกฎหมายลักษณะซื้อขาย อย่างเช่นประเทศอังกฤษบัญญัติไว้ใน The Sales of Goods Act (SOGA) ประเทศสหรัฐอเมริกาบัญญัติไว้ใน Uniform Commercial Code (UCC) ประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง สำหรับประเทศไทยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 472 – 474 นอกจากนี้การค้าขายที่เมื่อก่อนมีเพียงแต่การค้าภายในประเทศได้พัฒนามาเป็นการค้าขายระหว่างประเทศมากขึ้นส่งผลให้องค์การต่างๆ ได้ออกอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศออกมา เพื่อให้การค้าขายระหว่างประเทศมีความเป็นเอกภาพ ซึ่งมีอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสัญญาซื้อขายอยู่หลายฉบับ เช่น อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ ค.ศ. 1980 (United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods 1980) (CISG), หลักกฎหมายของกลุ่มประเทศยุโรปว่าด้วยการซื้อขาย (Principles of European Law on Sales) (PEL S) เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการกำหนดว่าความชำรุดบกพร่องในลักษณะใดที่ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อ แม้ว่าผู้ซื้อจะได้รับมอบสินค้านั้นไปแล้วก็ตาม

การรับผิดชอบของผู้ขายในความชำรุดบกพร่องของสินค้าส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ในรูปแบบของการรับประกัน ไม่ว่าจะเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้งหรือการรับประกันโดยปริยาย กล่าวคือ

การรับประกันโดยชัดแจ้ง (express warranty) เป็นการรับประกันที่ผู้ขายให้คำรับรองเองว่าสินค้าที่ผู้ซื้อได้ซื้อไปนั้นจะมีคุณภาพดี ไม่มีความชำรุดบกพร่อง ซึ่งคำรับรองที่จะรับประกัน

สินค้าในลักษณะนี้ผู้ขายจะต้องทำขึ้นโดยชัดแจ้งไม่ว่าจะโดยวาจา หรือทำเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งการรับประกันโดยชัดแจ้งนี้หมายความว่ารวมถึงรวมถึงการโฆษณาสินค้าด้วย ทั้งนี้ผู้เขียนมีข้อสังเกต บางประการว่าการโฆษณาสินค้าจะถือเป็นการรับประกันสินค้าโดยชัดแจ้งของผู้ขายได้หรือไม่ จะต้องพิจารณาเป็นกรณี เนื่องจากบางโฆษณาเป็นการโฆษณาเกินจริง ซึ่งในลักษณะเช่นนี้จะถือเอาเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้งไม่ได้

การรับประกันโดยปริยาย (implied warranty) การรับประกันในลักษณะนี้เป็นการรับประกันโดยผลของกฎหมาย กฎหมายรับรองและสร้างภาระผูกพันให้แก่ผู้ขายว่าจะต้องส่งมอบสินค้าที่ดีมีคุณภาพ พร้อมทั้งทรัพย์สินนั้นจะต้องไม่มีภาระติดพันใดๆ อันจะเป็นการก่อให้เกิดการรบกวนสิทธิในครอบครองทรัพย์สินของผู้ซื้อ ในลักษณะนี้เรียกว่า “การรับประกันโดยอำนาจแห่งกฎหมาย” ซึ่งเรื่องที่ถูกกฎหมายให้การรับประกันนี้ได้แก่ การรับประกันเรื่องกรรมสิทธิ์ (warranty of title) การรับประกันเรื่องภาระติดพัน (warranty against encumbrances) การรับประกันเรื่องการใช้สอยสินค้าสมประโยชน์หรือความมุ่งหมายโดยเฉพาะ (warranty of fitness for a particular purpose) การรับประกันเรื่องการใช้สอยสินค้า สมประโยชน์ตามวิสัยของการใช้ทั่วไป (warranty of merchantability) สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่กฎหมายกำหนดขึ้น แม้ว่าผู้ขายจะมีได้ให้การรับรองในเรื่องเหล่านี้ก็ตาม ผู้ขายก็ยังคงต้องรับผิดชอบ เนื่องจากกฎหมายได้ปิดปากผู้ขายไว้แล้ว หลักกฎหมายที่กล่าวมานี้เป็นหลักกฎหมายต่างประเทศที่ปรากฏอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในกฎหมายอังกฤษ และกฎหมายสหรัฐอเมริกา ซึ่งเมื่อพิจารณาตามนี้แล้วจะเห็นได้ว่าหลักกฎหมายเรื่อง warranty มีประโยชน์ในแง่การคุ้มครองผู้ซื้อ หรือผู้บริโภคอย่างหนึ่ง จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค¹

สาระสำคัญของความชำรุดบกพร่องของสินค้า

สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้มีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของผู้ขายไว้ในมาตรา 472 “ในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งขายนั้นชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติที่ดี ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาที่ดี ท่านว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบ

ความที่กล่าวมาในมาตรานี้ย่อมใช้ได้ ทั้งที่ผู้ขายรู้อยู่แล้วหรือไม่ว่าความชำรุดบกพร่องมีอยู่”

¹ วิษณุ เครืองาม, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซื้อขาย, แลกเปลี่ยน, ให้, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2549), หน้า 219

จากมาตรา 472 คำว่า “ชำรุดบกพร่อง” (defect) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้นมิได้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความไว้ โดยผู้บัญญัติกฎหมายประสงค์ที่จะให้นักกฎหมายและศาลเป็นผู้ตีความกฎหมายเอง เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการปรับใช้ และจากการปรับใช้ในเรื่องความชำรุดบกพร่องของสินค้าของนักวิชาการและนักกฎหมายประกอบกับอุทธรณ์ที่คณะกรรมการร่างกฎหมายได้ยกขึ้นไว้ทำให้เกิดแนวความคิดและตีความหมายไปในทิศทางเดียวกันดังจะเห็นได้จากความหมายของนักกฎหมายหลายๆ ท่านไม่ว่าจะเป็นท่านวิชฌุ เครืองาม², ดร.หยุด แสงอุทัย³, ศาสตราจารย์ประพนธ์ ศาตะมาน⁴, ท่านฤศล บุญยี่น⁵, หรือขุนประเสริฐศุภมาตรา⁶ ว่าคุณชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบนั้นจะต้องเป็นความชำรุดบกพร่องในเนื้อหาของวัตถุ โดยความชำรุดบกพร่องนั้นจะต้องถึงขนาดที่ทำให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติ หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา แต่หากความชำรุดบกพร่องที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพียงเล็กน้อยไม่ถึงขนาดที่กฎหมายกำหนด ผู้ซื้อจะเรียกให้ผู้ขายรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องนั้นไม่ได้ ซึ่งศาลได้ใช้หลักดังกล่าวในการปรับใช้และตีความกฎหมาย

นอกจากนี้การที่กฎหมายกำหนดให้มีหลักผู้ขายต้องระวัง (caveat venditor) ย่อมเป็นการคุ้มครองผู้ซื้อเพื่อไม่ให้ถูกหลอกลวงจากผู้ขาย และเพื่อให้ผู้ซื้อได้รับสินค้าที่มีคุณภาพดีถูกต้องตรงตามเจตนาที่ต้องการ แต่ทั้งนี้กฎหมายจะละเว้นไม่กำหนดหลักในเรื่องของผู้ซื้อต้องระวัง (caveat emptor) ไม่ได้ เพราะการที่จะให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบในทุกๆ กรณีนั้นจะเป็นการไม่ยุติธรรม ดังนั้นข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยจึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ ได้แก่

² วิชฌุ เครืองาม, เรื่องเดียวกัน, หน้า 221.

³ หยุด แสงอุทัย, แนวคำถามคำตอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย (พระนคร : สำนักพิมพ์น้ำเคียวการพิมพ์, 2514), หน้า 23.

⁴ ประพนธ์ ศาตะมานและไพจิตร ปุญญพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะซื้อขาย, พิมพ์ครั้งที่ 15 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2551), หน้า 103.

⁵ ฤศล บุญยี่น, คำอธิบายสรุปประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย ขยายฝากเช่าทรัพย์เช่าซื้อ ประกันภัย (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2530), หน้า 21.

⁶ ไพฑูริย์ เอกจริยกร, คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), หน้า 199.

1. ข้อยกเว้นความรับผิดตามกฎหมาย คือ เป็นข้อยกเว้นที่กฎหมายกำหนดไว้ว่า หากเข้า กรณีตามกฎหมายกำหนดผู้ขายก็ไม่จำเป็นต้องรับผิด เพราะฉะนั้นหากพิจารณาในมาตรา 473 จะเห็นได้ว่าหากเข้ากรณีใดกรณีหนึ่งต่อไปนี้ผู้ขายไม่ต้องรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้า คือ ในกรณีที่ผู้ซื้อได้รู้อยู่แล้วแต่ในเวลาซื้อขายว่าสินค้าที่ตกลงซื้อขายมีความชำรุดบกพร่อง หรือควรจะรับรู้เช่นนั้นหากได้ใช้ความระมัดระวังอันพึงคาดหมายได้เช่นวิญญูชนพึงกระทำ หรือหากว่าในเวลาทีตกลงซื้อขายผู้ซื้อไม่อาจพบความชำรุดบกพร่องนั้นได้ อาจจะต้องด้วยเหตุที่การซื้อขายทำโดยระยะทาง สินค้ายังไม่มีในเวลาตกลงซื้อขาย แต่หากว่าในเวลาทีผู้ขายได้ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ ถ้าความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นอันเห็นประจักษ์แล้วในเวลาส่งมอบและผู้ซื้อรับเอาทรัพย์สินนั้นไว้โดยไม่อิดเอื้อน หรือเป็นการซื้อสินค้าจากการขายทอดตลาด ดังนั้น หากเข้ากรณีดังกล่าวนี้ผู้ขายก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้า

2. ข้อยกเว้นความรับผิดตามสัญญาในมาตรา 483 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยให้อำนาจแก่คู่สัญญาที่จะตกลงยกเว้นความรับผิดในความชำรุดบกพร่องได้ ประกอบกับความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องเป็นความรับผิดตามสัญญาและหลักสำคัญของหลักกฎหมายลักษณะสัญญาก็คือ หลักอำนาจอิสระของเอกชนในการกำหนดสิทธิหน้าที่ หรือความผูกพันระหว่างกันตามความสมัครใจของตัวเอง (private autonomy) หรือที่เรียกว่าหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (freedom of contract) เพราะฉะนั้นหากเป็นสัญญาระหว่างเอกชนด้วยกัน คู่สัญญาสามารถตกลงรายละเอียดของสัญญาอย่างไรก็ได้แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดต่อหลักความสุจริต แห่งมาตรา 5 และต้องไม่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มาตรา 150 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

หลักในเรื่องของความรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้น ถือเป็นมาตรการที่สำคัญที่จะทำให้ผู้ซื้อมั่นใจได้ว่าตนเองจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยที่ผู้ซื้อที่มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดหากเกิดความชำรุดใดๆในสินค้าที่มีมาตั้งแต่แรก แต่หากพิจารณาจากคำอธิบายข้างต้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย การบังคับใช้และการตีความนั้นค่อนข้างที่จะแคบ ซึ่งส่งผลให้ผู้ซื้อสินค้าหรือผู้บริโภคไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร และประกอบกับปัจจุบันประเทศไทยมีการขายสินค้าให้กับต่างประเทศมากขึ้น แต่กฎหมายของไทยกลับให้ความคุ้มครองผู้ซื้อน้อยกว่ากฎหมายในต่างประเทศ ในจุดนี้เองที่จะทำให้ผู้ขายในประเทศไทยเสียเปรียบประเทศคู่ค้าอื่นๆ เนื่องจากผู้ซื้อไม่มีความมั่นใจว่าตนเองจะได้รับการชดใช้หากสินค้านั้นไม่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ ประกอบกับในเรื่องของข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ขาย กฎหมายไทยที่มีอยู่นั้นยังคงมีบางประเด็นที่กฎหมายไทยมิได้กำหนดไว้ และนับตั้งแต่มีการประกาศใช้ในปี

พทุทธศักราช 2472 บรรพ 3 นี้ บทบัญญัติในเรื่องความชำรุดบกพร่องมิได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรายละเอียดเพื่อให้เหมาะสมต่อสถานการณ์แต่อย่างใด จึงส่งผลให้กฎหมายในเรื่องความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายและพาณิชย์มีประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาของการรับประกันสินค้าโดยชัดแจ้ง

การรับประกันสินค้าโดยชัดแจ้ง (express warranty) เป็นการรับประกันที่ผู้ขายให้คำรับรองต่อผู้ซื้อเองว่าสินค้าที่ผู้ซื้อได้รับไปนั้นจะปราศจากจากความชำรุดบกพร่องหรือมีคุณภาพเหมาะสมต่อการใช้งานทั้งนี้ผู้ขายอาจจะให้การรับประกันสินค้าทั้งหมดหรือเพียงแต่บางส่วนก็ได้ ดังนั้นหากสินค้าที่ผู้ซื้อได้รับไปมีความชำรุดบกพร่อง หรือมีคุณสมบัติหรือคุณภาพไม่เป็นไปตามที่ผู้ขายได้รับประกันไว้ ผู้ขายก็ต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องนั้นในทางกลับกันหากว่าผู้ขายมิได้ให้การรับประกันสินค้าไว้กับผู้ขาย และปรากฏว่าสินค้ามีความชำรุดบกพร่องในกรณีเช่นนี้ผู้ขายไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบ แต่ถึงอย่างไรก็ตามผู้ขายก็ยังคงจะต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องตามกฎหมายซึ่งจะต้องพิจารณาตามมาตรา 472 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย การที่ผู้ขายจะให้การรับประกันสินค้าโดยชัดแจ้งต่อผู้ซื้อนั้นอาจทำได้โดยวาจา ทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือโดยการโฆษณา ซึ่งอาจจะกระทำโดยผู้ผลิต ผู้จำหน่ายหรือบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเนื่องจากในเรื่องของการรับประกันโดยชัดแจ้งกฎหมายมิได้กำหนดถึงแบบหรือ พิธีการใดๆไว้ เพียงแต่ทำให้ผู้ซื้อทราบโดยชัดแจ้งเท่านั้นก็เป็นการเพียงพอแล้ว ทั้งนี้ผู้เขียนมีนำข้อสังเกตว่าหากการรับประกันโดยชัดแจ้งกระทำโดยการโฆษณาและเป็นการโฆษณาเกินจริงผู้ซื้อไม่สามารถถือเอาการโฆษณานั้นเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้งของผู้ขายได้ เพราะฉะนั้นโฆษณาใดที่จะถือได้ว่าเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้งของผู้ขายจะต้องพิจารณาเป็นกรณี

ในเรื่องของการรับประกันโดยชัดแจ้งนี้ได้มีบางประเทศนำมาบัญญัติไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อความชัดเจนและง่ายต่อการบังคับใช้ ใน Uniform Commercial Code, Section 2-313 ของประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติไว้ถึงการรับประกันสินค้าไว้โดยชัดแจ้ง (express warranty) ผู้ขายสามารถที่จะให้การรับประกันถึงคุณภาพของสินค้า ว่าสินค้าที่ผู้ซื้อได้ซื้อไปนั้นจะมีลักษณะเป็นไปตามที่ได้ตกลงไว้ในสัญญา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคุณภาพ ลักษณะของสินค้า หรือสินค้านั้นจะปราศจากจากความชำรุดบกพร่อง เพราะฉะนั้นหากผู้ขายส่งมอบสินค้าที่ผิดไปจากสิ่งที่ตนเองได้รับประกันไว้ ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อในฐานะที่ผิดสัญญาในส่วนที่ได้รับประกันไว้โดยชัดแจ้ง สำหรับประเทศเยอรมันหลังจากที่ได้มีการแก้ไขกฎหมายแพ่งใหม่ในปี ค.ศ. 2002 Section 434 ได้กำหนดให้ทรัพย์สินที่ซื้อขายจะต้องเป็นไปตามที่ผู้ขาย

ผู้ผลิตหรือผู้ช่วยได้ให้ไว้กับผู้ซื้อในเวลาทำสัญญา ซึ่งผู้ซื้อก็หวังว่าจะได้รับทรัพย์สินที่มีคุณภาพหรือคุณลักษณะตามที่ผู้ขายได้กล่าวไว้ ทั้งนี้อาจจะมีลักษณะเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้ง ในที่นี้รวมถึงการโฆษณาด้วย ทั้งนี้ถึงแม้ว่าประมวลกฎหมายจะได้มีบทบัญญัติในเรื่องของการรับประกันไว้โดยชัดแจ้งแยกไว้อย่างเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ก็ยังคงมีบทบัญญัติที่กล่าวถึงว่าสินค้านั้นจะต้องเป็นไปตามสิ่งที่ผู้ขายได้ให้การรับประกันไว้ ซึ่งการรับประกันนี้อาจจะมีลักษณะเป็นการโฆษณา หรืออาจจะเป็นการกล่าวโดยชัดแจ้งของผู้ขายก็ได้ และใน United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG), Article 35 (1) กำหนดให้ผู้ขายต้องจัดส่งสินค้าที่มีปริมาณ คุณภาพและลักษณะตรงตามคำพรรณนาในสัญญา อีกทั้งสินค้านั้นต้องบรรจุ หรือใส่หีบห่อในแบบที่สัญญากำหนด ดังนั้นหากผู้ขายไม่ส่งมอบสินค้าตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญา CISG ถือว่าผู้ขายผิดสัญญาที่ตกลงกันไว้อย่างชัดแจ้ง ใน Article 35 (1) นี้ก็เป็นการกล่าวถึงการรับประกันคุณภาพของสินค้าที่ได้ตกลงโดยแจ้งชัด ซึ่งแยกออกจากการรับประกันโดยผลของกฎหมาย

เพราะฉะนั้นการมีกฎหมายในเรื่องของการที่คู่สัญญาได้ตกลงกันอย่างชัดแจ้งในส่วนคุณภาพของสินค้าอย่างชัดเจนจะส่งผลให้การใช้กฎหมายมีความชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากหากไม่มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะก็ต้องย้อนกลับไปดูบทบัญญัติทั่วไป อย่างเช่นในประเทศเยอรมันก่อนที่จะมีการแก้ไขกฎหมายในปีค.ศ. 2002 รวมถึงประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันยังมิได้มีการบัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพียงแต่ผู้ซื้อและผู้ขายได้ใช้สิทธิตามมาตรา 151 กล่าวคือ กฎหมายได้ให้สิทธิแก่คู่สัญญาที่สามารถตกลงกันอย่างใดก็ได้เท่าที่ความตกลงนั้นไม่ขัดต่อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้นหากผู้ขายได้ให้การรับประกันใดไว้กับผู้ซื้อ ก็ถือได้ว่าการรับประกันนั้นมีผลบังคับ ซึ่งมาตราดังกล่าวนี้ถือเป็นเพียงบทกฎหมายทั่วไป เมื่อใดก็ตามที่ไม่มีบทบัญญัติโดยเฉพาะกำหนดไว้ก็ต้องนำหลักกฎหมายทั่วไปมาปรับใช้

2. ปัญหาของการรับประกันสินค้าโดยผลของกฎหมาย

การรับประกันสินค้าโดยผลของกฎหมาย หรือ การรับประกันสินค้าโดยปริยาย (implied warranty) การรับประกันในลักษณะนี้เป็นการรับประกันโดยกฎหมาย กฎหมายรับรองและสร้างภาระผูกพันให้แก่ผู้ขายที่จะต้องส่งมอบสินค้าที่ดีมีคุณภาพ พร้อมทั้งทรัพย์สินนั้นจะต้องไม่มีภาระติดพันใด ๆ จะเป็นการก่อให้เกิดการรบกวนสิทธิในครอบครองทรัพย์สินของผู้ซื้อ ในลักษณะนี้เรียกว่า “การรับประกันโดยอำนาจแห่งกฎหมาย” ซึ่งเรื่องกฎหมายให้การรับประกันนี้ได้แก่ การรับประกันเรื่องกรรมสิทธิ์ (warranty of title) การรับประกัน

เรื่องการติดพัน (warranty against encumbrances) การรับประกันเรื่องการใช้อยสินค้าสมประโยชน์หรือความมุ่งหมายโดยเฉพาะ (warranty of fitness for a particular purpose) การรับประกันเรื่องการใช้อยสินค้าสมประโยชน์ตามวิสัยของการใช้ทั่วไป (warranty of merchantability) สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่กฎหมายกำหนดขึ้น แม้ว่าผู้ขายจะมีได้ให้การรับรองในเรื่องเหล่านี้ก็ตาม ผู้ขายก็ยังคงต้องรับผิดชอบ เนื่องจากกฎหมายได้ปิดปากผู้ขายไว้แล้ว หลักกฎหมายที่กล่าวมานี้เป็นหลักกฎหมายต่างประเทศที่ปรากฏอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในกฎหมายอังกฤษ กฎหมายสหรัฐอเมริกา กฎหมายเยอรมัน กฎหมายฝรั่งเศส อนุสัญญาCISG และหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศยุโรปว่าด้วยการซื้อขาย (PEL S) ซึ่งเมื่อพิจารณาตามนี้แล้วจะเห็นได้ว่าหลักกฎหมายเรื่อง warranty มีประโยชน์ในแง่การคุ้มครองผู้ซื้อ หรือผู้บริโภคอย่างหนึ่ง จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค⁷

ในเรื่องการรับประกันโดยผลของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยในปัจจุบันนั้นมีความแตกต่างกับกฎหมายในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายในกลุ่มซีวิลลอว์ กลุ่มคอมมอนลอว์ หรือแม้แต่มติกฎหมายแม่แบบอย่างเช่นสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศตามอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ ค.ศ. 1980 (CISG) หรือ หลักกฎหมายของกลุ่มประเทศยุโรปว่าด้วยการซื้อขาย (PEL S) กล่าวคือ ในกรณีที่สินค้ามีความชำรุดบกพร่องและผู้ขายต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อในความชำรุดบกพร่องนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยในมาตรา 472 ได้บัญญัติว่าสินค้าจะต้องมีความชำรุดบกพร่องถึงขนาดที่ทำให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์อันเป็นปกติหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา เพราะฉะนั้นหากสินค้านั้นมีความเสียหายเพียงเล็กน้อยไม่ถึงขนาดที่กฎหมายกำหนดผู้ซื้อจะเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องนั้นไม่ได้ และการที่กฎหมายก็ได้กำหนดความหมายของความชำรุดบกพร่อง จึงทำให้นักกฎหมาย นักวิชาการ หรือศาลจะต้องเป็นผู้ตีความ และบุคคลต่างๆ เหล่านี้ก็ได้มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่าความชำรุดบกพร่องตามที่กฎหมายเขียนไว้นั้นเป็นความชำรุดบกพร่องในเนื้อหาของวัตถุ เพราะฉะนั้นหากว่าสินค้าที่ซื้อมานั้นไม่สามารถใช้สอยได้ตามประโยชน์อันเป็นปกติหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยเฉพาะแต่สินค้านั้นไม่ปรากฏความชำรุดบกพร่องในเนื้อหาของวัตถุ ผู้ซื้อก็ไม่สามารถเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบได้ การตีความในลักษณะนี้จึงส่งผลให้ขอบเขตความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องของผู้ขายค่อนข้างจำกัดอยู่ในวงแคบ ทำให้ผู้ซื้อไม่ได้รับ

⁷ วิชาญ เครื่องงาม, เรื่องเดิม, หน้า 219.

ความคุ้มครองเท่าที่ควร ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นมาตรา 1641 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 434 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน เกณฑ์ที่ใช้ตัดสินว่าทรัพย์สินที่ขายชำรุดบกพร่องหรือไม่ในประเทศเหล่านี้ไม่ได้อยู่ที่ว่าทรัพย์สินนั้นเสื่อมเสียในเนื้อหาหรือไม่ แต่อยู่ที่ว่าทรัพย์สินนั้นเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาหรือไม่ ส่วนในระบบคอมมอนลอว์ก็มีหลักความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องในทำนองนี้ คือมีหลักอยู่ว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อการผิดสัญญา (Liability for breach of contract) หากทรัพย์สินที่ขายไม่ตรงตามคำพรรณนา (Non-conformance with description) หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งใช้ตามปกติ (Breach of condition/ warranty of merchantable quality) หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งหมายโดยสัญญา (Breach of condition/ warranty of fitness for particular purpose) ตามหลักที่ว่านี้ผู้ขายต้องรับผิดชอบถ้าหากทรัพย์สินที่ขายเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งใช้ตามปกติ หรือแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าทรัพย์สินที่ขายนั้นจะมีความเสื่อมเสียในเนื้อหาหรือไม่ กล่าวคือถือหลักเกณฑ์ความมุ่งหมายของสัญญาเป็นหลักนั่นเอง⁸ ใน CISG, Article 35 มิได้ให้ความหมายไว้อย่างชัดเจน แต่ก็สามารถพิจารณาได้ว่าทรัพย์สินจะต้องมีคุณภาพที่เหมาะสมสำหรับวัตถุประสงค์ต่างๆ ซึ่งสินค้าที่มีคุณสมบัติอย่างเดียวกันนี้จะพึงใช้กันเป็นปกติ หรือทรัพย์สินจะต้องมีคุณภาพเหมาะสมสำหรับวัตถุประสงค์พิเศษ หรือทรัพย์สินที่ส่งมอบจะต้องเป็นไปตามตัวอย่างหรือแบบอย่าง que ผู้ขายได้เสนอ หรือทรัพย์สินจะต้องมีการบรรจุหีบห่อที่เหมาะสม หากไม่เป็นไปตามที่กล่าวมานี้ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบเนื่องจากสินค้าไม่มีคุณภาพตามที่กฎหมายกำหนด อีกทั้งใน PEL S กำหนดให้ผู้ขายมีหน้าที่ที่จะต้องส่งมอบสินค้าให้ถูกต้องครบถ้วนตามสัญญา ซึ่งความถูกต้องครบถ้วนนี้รวมถึงการที่ผู้ขายจะต้องส่งมอบสินค้าที่ปราศจากความชำรุดบกพร่อง สินค้าจะต้องเหมาะสมต่อประโยชน์การใช้งาน การบรรจุหีบห่อจะต้องอยู่ในสภาพที่เหมาะสม นอกจากนี้หากสินค้าที่ส่งมอบนั้นมีคู่มือประกอบการใช้งานและถ้าไม่มีคู่มือจะทำให้ผู้ซื้อไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสินค้านั้นได้ดีเท่าที่ควร ก็ถือได้ว่าสินค้าที่ส่งมอบนั้นมีความชำรุดบกพร่องตาม Article 2: 202 ของ PEL S เพราะฉะนั้นหากการใช้กฎหมายรวมถึงการตีความกฎหมายในเรื่องความรับผิดชอบของผู้ขายในความชำรุดบกพร่องของสินค้าเปลี่ยนแปลงไปอย่างเช่นในกฎหมายของต่างประเทศหรือกฎหมายแม่แบบอย่างเช่น CISG หรือ PEL S ก็จะทำให้ผู้ซื้อได้รับความคุ้มครองมากขึ้น

⁸ กิตติศักดิ์ ปรกติ, ความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขาย, งานวิจัยเสริมหลักสูตร (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542), หน้า 17 - 18.

มิได้จำกัดอยู่เพียงว่าทรัพย์สินนั้นจะต้องมีความชำรุดบกพร่องในเนื้อหาของวัตถุเท่านั้น แต่พิจารณาถึงคุณภาพของสินค้าที่คู่สัญญามุ่งจะใช้ประโยชน์เป็นหลัก

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยการที่ผู้ซื้อจะเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าได้นั้น จะต้องพิจารณาตามองค์ประกอบทั้ง 2 ข้อตามมาตรา 472 คือสินค้าจะต้องมีความชำรุดบกพร่อง และความชำรุดบกพร่องนั้นจะต้องถึงขนาดผู้ซื้อจะสามารถฟ้องให้ผู้ขายรับผิดชอบตามกฎหมายได้ มิใช่เป็นเพียงแค่ความชำรุดบกพร่องเล็กน้อย เพราะฉะนั้นความชำรุดบกพร่องถึงขนาดตามกฎหมายของไทยนั้นมีทั้งหมด 3 ประการ อันได้แก่ เสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่จะใช้ในการปกติ หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายจะใช้ตามสัญญา

ตาม The Sale of Goods Act 1979, Section 14 ของประเทศอังกฤษกำหนดว่าไม่มีคำรับรองหรือเงื่อนไขโดยปริยายเกี่ยวกับคุณภาพและความเหมาะสมสำหรับเจตนาเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับสินค้าซึ่งขายนั้น เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

1. ในกรณีที่ผู้ขายขายสินค้าในเชิงธุรกิจ (ไม่ว่าผู้ขายจะเป็นผู้ผลิตด้วยหรือไม่ก็ตาม) ถือเป็นเงื่อนไขโดยปริยายที่สินค้าตามที่ได้ตกลงซื้อขายนั้นจะต้องมีคุณภาพที่สามารถใช้สอยได้ตามวิสัยของคนใช้ทั่วไป และสินค้านั้นยังต้องมีความปลอดภัยในเวลาใช้ประโยชน์ รวมถึงสินค้านั้นจะต้องมีสภาพคงทนตามอายุการใช้งาน เว้นแต่ผู้ซื้อได้ตรวจสอบสินค้านั้นแล้วควรจะได้พบเห็นความชำรุดบกพร่องนั้น

2. ในกรณีเป็นการซื้อสินค้าตามคำพรรณนา ถือว่ามีเงื่อนไขโดยปริยายว่า สินค้านั้นมีคุณภาพใช้สอยประโยชน์ได้ตามวิสัยของคนใช้ทั่วไป เว้นแต่ผู้ซื้อได้ตรวจสอบสินค้านั้นแล้วควรจะได้พบเห็นความชำรุดบกพร่องนั้น

3. ในกรณีที่ผู้ขายขายสินค้าในเชิงธุรกิจ และผู้ซื้อได้แสดงออกโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายที่ทำให้ผู้ขายรู้ถึงวัตถุประสงค์พิเศษ ถือเป็นเงื่อนไขโดยปริยายที่ผู้ขายจะต้องส่งมอบสินค้าที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์พิเศษนั้น

ตัวอย่างเรื่องของความชำรุดบกพร่อง เช่น เบียร์ที่มีส่วนผสมของสารหนู, รถบัสที่มีส่วนประกอบที่เปราะบางไม่คงทนต่อการใช้งาน, เรือกลไฟที่เมื่อผู้ซื้อรับส่งมอบแล้วไม่เกิน 27 ชั่วโมงก็เกิดเพลิงไหม้, กางเกงชั้นในที่ผลิตขึ้นโดยมีสารของกรดกำมะถันปนเปื้อนอยู่ทำให้ผู้สวมใส่เกิดอาการระคายเคือง, และคดีที่สำคัญคือ ยาบำรุงที่นำมาขายใหม่ในเมืองอาร์เจนตินา ยาดังกล่าวมีส่วนผสมของยากันบูดซึ่งไม่สามารถที่จะนำออกมาจำหน่ายได้ตามกฎหมาย

แต่ผู้ผลิตก็ยังคงนำออกวางจำหน่าย ผลสุดท้ายลูกค้าที่ซื้อยาบำรุงดังกล่าวไปส่วนมากต้องไปฟ้องร้องต่อศาล เพราะสินค้านั้นไม่เหมาะสมต่อประโยชน์ คุณภาพนั้นไม่เพียงพอ (unsatisfactory)⁹

ในคดี *Preist v. Last* ลูกค้าคือผู้ซื้อเดินเข้าไปในร้านค้า แล้วบอกแก่ผู้ขายว่าต้องการ น้ำร้อน 1 ขวด ซึ่งผู้ซื้อก็เชื่อใจในความรู้ความสามารถที่จะส่งมอบขวดน้ำร้อนในตนเอง แต่ปรากฏว่าเมื่อผู้ขายส่งขวดน้ำร้อนให้แก่ผู้ซื้อ ขวดน้ำร้อนนั้นระเบิด จึงถือได้ผู้ขายส่งมอบขวดน้ำร้อนที่ไม่เหมาะสมแก่ประโยชน์ (unfit for its purpose) ให้แก่ผู้ซื้อ¹⁰

สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกา ใน U.C.C. ได้แบ่งการรับประกันโดยปริยายออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การรับประกันว่าสินค้าที่ซื้อไปนั้นสามารถนำไปใช้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ซื้อ (warranty of merchantability) รวมถึงสินค้านั้นจะต้องอยู่การบรรจุหีบห่อที่เหมาะสม มีการติดฉลากให้ข้อมูลที่เพียงพอให้แก่ผู้ซื้อ และการรับประกันว่าสินค้าที่ซื้อไปนั้นจะเหมาะสมกับวัตถุประสงค์พิเศษ (warranty of fitness for particular purpose) โดยผู้ซื้อต้องแจ้งให้ผู้ขายทราบโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย ซึ่งหมายถึงผู้ซื้ออาจเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของผู้ขาย

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันกำหนดว่า สินค้าปราศจากจากความชำรุดบกพร่อง หากสินค้านั้นมีคุณภาพเหมาะสมต่อประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา มีคุณภาพเหมาะสมต่อประโยชน์การใช้โดยทั่วไป ตามปกติประเพณีในการใช้สินค้านั้น มีคุณภาพเป็นไปตามที่ผู้ขาย หรือผู้ผลิตได้ให้ไว้กับผู้ซื้อโดยชัดแจ้งซึ่งรวมถึงการโฆษณาด้วย และมีคู่มือในการใช้งานซึ่งคู่มือนั้นจะต้องสมบูรณ์ถูกต้องครบถ้วน

ตามกฎหมายแพ่งของฝรั่งเศสได้กำหนดว่า ผู้ขายจะต้องรับประกันต่อความชำรุดบกพร่องที่ซ่อนเร้นอยู่ในทรัพย์สินที่ได้ตกลงซื้อขายกัน โดยความชำรุดบกพร่องนั้นทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินได้ตามที่ประสงค์ หรือทำให้ประโยชน์ของการใช้สอยลดลงไปมาก ซึ่งหากผู้ซื้อได้ทราบก่อนก็คงจะไม่ตกลงซื้อหรืออาจจะให้ราคาที่ต่ำกว่าราคาที่ตกลงซื้อไป

การกำหนดคุณภาพสินค้าโดยกฎหมาย CISG, Article 35 (2) ได้กำหนดไว้ทั้งหมด 4 กรณี อันได้แก่

1. การรับรองว่าสินค้ามีคุณภาพเหมาะสมสำหรับวัตถุประสงค์ต่างๆ ซึ่งสินค้าที่คุณสมบัติอย่างเดียวกันนี้จะพึงใช้กันเป็นปกติ
2. การรับรองว่าสินค้ามีคุณภาพเหมาะสมสำหรับวัตถุประสงค์เฉพาะทางที่ได้ให้

⁹ Judah Philip Benjamin, *Benjamin's Sale of Goods*, 6th ed. (London : Sweet & Maxwell, 2002), p. 503-504.

¹⁰ Judah Philip Benjamin, *Ibid*, p. 511.

ผู้ขายทราบแล้วโดยแจ้งชัด หรือโดยปริยายในขณะที่ทำสัญญา เว้นเสียแต่ว่าสถานการณ์ต่างๆ แสดงให้เห็นว่าผู้ซื้อมิได้พึงพิงความชำนาญการและการตัดสินใจของผู้ขาย หรือเป็นการไม่ควรแก่เหตุผลที่จะให้ผู้ซื้อพึงพิงเช่นนั้น

3. การรับรองว่าสินค้ามีคุณภาพตามที่ผู้ขายได้แสดงต่อผู้ซื้อตามตัวอย่าง หรือแบบอย่าง

4. การรับรองว่าสินค้าจะถูกบรรจุ หรือหีบห่อไว้ในแบบปกติอันพึงกระทำกันได้สำหรับสินค้าชนิดนั้น หรือในวิธีการที่พอเพียงแก่การเก็บรักษาไว้ซึ่งคุณภาพของสินค้าดังกล่าว ในกรณีที่ไม่ปรากฏแบบตามปกติเช่นนั้น

และการกำหนดคุณภาพสินค้าโดยกฎหมาย PEL S, Article 2: 202 ได้กำหนดไว้ทั้งหมด 6 กรณี อันได้แก่

1. การรับรองว่าสินค้ามีคุณภาพเหมาะสมสำหรับวัตถุประสงค์โดยเฉพาะ ซึ่งผู้ซื้อได้ทำให้ผู้ขายทราบแล้วโดยชัดแจ้ง หรือโดยปริยายในขณะที่ทำสัญญา เว้นเสียแต่ว่าสถานการณ์ต่างๆ แสดงให้เห็นว่าผู้ซื้อมิได้พึงพิงความชำนาญการและการตัดสินใจของผู้ขาย หรือเป็นการไม่ควรแก่เหตุผลที่จะให้ผู้ซื้อพึงพิงเช่นนั้น

2. การรับรองว่าสินค้ามีคุณภาพเหมาะสมสำหรับวัตถุประสงค์ต่างๆ ซึ่งสินค้าที่คุณสมบัติอย่างเดียวกันนี้จะพึงใช้กันเป็นปกติ

3. การรับรองว่าสินค้ามีคุณภาพตามที่ผู้ขายได้แสดงต่อผู้ซื้อตามตัวอย่าง หรือแบบอย่าง

4. การรับรองว่าสินค้าจะถูกบรรจุ หรือหีบห่อไว้ในแบบปกติอันพึงกระทำกันได้สำหรับสินค้าชนิดนั้น หรือใช้วิธีการที่พอเพียงแก่การเก็บรักษาไว้ซึ่งคุณภาพของสินค้าดังกล่าว

5. การรับรองว่าสินค้านั้นจะส่งมอบพร้อมกับคู่มือแนะนำวิธีการใช้งาน ซึ่งผู้ซื้อจะมีเหตุอันสมที่คาดหวังว่าจะได้รับ

6. การรับรองว่าสินค้านั้นจะมีคุณภาพหรือประสิทธิภาพในการใช้งาน ซึ่งผู้ซื้อจะมีเหตุอันสมควรที่คาดหวังว่าจะได้รับ ในเรื่องนี้จะมิลักษณะคล้ายกับเรื่องที่สินค้าจะต้องมีความเหมาะสมในการใช้ประโยชน์ทั่วไปของสินค้าตามข้อ 2 แต่ในข้อนี้มีความแตกต่างกันเรื่องของประสิทธิภาพของสินค้า กล่าวคือสินค้านั้น ตัวอย่างเช่น A ซื้อเรือยอร์ชจาก B ซึ่ง A คาดหมายได้ว่าเรือยอร์ชนั้นจะต้องใช้วัตถุในการผลิตอย่างเรือประเภทเดียวจะใช้ แต่ในความเป็นจริงเรือ

ยอร์ชใช้วัตถุดิบในการผลิตจากประเทศอื่น และส่งผลให้เรื่อยอร์ชนั้นมีราคาต่ำหากมีการซื้อขายในตลาด เพราะฉะนั้นผู้ขายจึงต้องรับผิดชอบในฐานที่ส่งมอบสินค้าที่ไม่ถูกต้องครบถ้วนตามสัญญา¹¹

จากบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศจึงเห็นได้ว่า โดยส่วนมากจะมีได้กำหนดว่าสินค้านั้นจะต้องมีความชำรุดบกพร่องในเนื้อหาของวัตถุอย่างเช่นนักกฎหมายในประเทศไทยตีความกัน แต่จะพิจารณาว่าสินค้านั้นเหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์หรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์โดยทั่วไปหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา รวมถึงบางประเทศยังพิจารณาถึงการบรรจุหีบห่อ การติดฉลากสินค้า เพราะฉะนั้นในลักษณะนี้ถึงแม้ว่าสินค้าจะมีได้มีความชำรุดบกพร่องในเนื้อหาของวัตถุ แต่สินค้านั้นไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ หรือมีการบรรจุหีบห่อที่ไม่ดี ไม่เหมาะสม หรือแม้กระทั่งการไม่ติดฉลากสินค้า และการไม่ส่งมอบคู่มือหรือคู่มืออื่นที่มีข้อมูลที่ไม่ถูกต้องครบถ้วนก็ถือได้ว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่อง

ทั้งนี้แม้ว่ากฎหมายไทยจะมีการกำหนดว่า หากผู้ขายส่งมอบสินค้าที่มีความชำรุดบกพร่องจนถึงขนาดที่ผู้ซื้อไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้จากสินค้าได้ตามวัตถุประสงค์พิเศษของตนแล้ว ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อในความชำรุดบกพร่องนั้นก็ตาม แต่ในมาตรา 472 ก็มีได้กำหนดถึงรายละเอียดว่าสิ่งที่ทำให้ผู้ขายทราบถึงวัตถุประสงค์พิเศษนั้นจะต้องทำอย่างไร จึงเป็นการยากที่จะทราบได้ว่าลักษณะอย่างไรจึงจะถือว่าผู้ซื้อได้แจ้งวัตถุประสงค์โดยเฉพาะหรือวัตถุประสงค์พิเศษให้ผู้ขายได้ทราบแล้ว ซึ่งหากได้พิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา อนุสัญญา CISG และหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศยุโรป PEL S กฎหมายเหล่านี้ได้กำหนดถึงวิธีการที่จะทำให้ผู้ขายได้ทราบถึงวัตถุประสงค์พิเศษของผู้ซื้อไปในทิศทางแนวเดียวกัน กล่าวคือ ผู้ซื้อจะต้องทำให้ผู้ขายทราบถึงวัตถุประสงค์พิเศษอาจจะเป็นโดยการใช้คำพูดหรือการกระทำอื่นๆ ซึ่งนั้นก็หมายถึงอาจจะแสดงออกโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้ คือ ผู้ซื้ออาจเชื่อมั่นในความรู้ ความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญของผู้ขายว่าจะสามารถเลือกหาสินค้าที่เหมาะสมกับความต้องการและวัตถุประสงค์พิเศษของตนเองได้ เว้นเสียแต่ว่าโดยพฤติการณ์แสดงให้เห็นว่าผู้ซื้อไม่ไว้นั่นเชื่อใจในความรู้ ความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญของผู้ขาย เพราะฉะนั้นหากกฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้จึงค่อนข้างที่จะเป็นเรื่องง่ายในการวิเคราะห์ว่าผู้ซื้อได้แจ้งให้ผู้ขายทราบถึงวัตถุประสงค์พิเศษของตนแล้วหรือไม่ นอกจากนี้การบรรจุหีบห่อที่เหมาะสมรวมถึงการติดฉลากเตือนที่ ตัวสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าประเภทที่ไว้ใช้บริโภคก็ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะถ้าผู้ขายหรือผู้ผลิตไม่ติดฉลากคำ

¹¹ Ewoud Hondius and others, *Principles of European Law on Sale* (United States: Oxford University Press, 2008), p. 195.

เดือนอาจทำให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากสินค้านั้น อย่างเช่น ยาปฏิชีวนะบางอย่างอาจจะไม่
เหมาะกับหญิงที่ตั้งครรภ์เพราะอาจจะเป็นอันตรายต่อทารก เพราะฉะนั้นผู้ขายจะต้องติดฉลาก
เตือน เพื่อให้ผู้ซื้อได้ใช้ประโยชน์จากสินค้าได้ตรงตามความประสงค์ของผู้ซื้อ

3. ปัญหาเกี่ยวกับการยกเว้นความรับผิดของผู้ขายตามกฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้บัญญัติข้อยกเว้นความรับผิด
ของผู้ขายในกรณีที่สินค้ามีความชำรุดบกพร่องไว้ในมาตรา 473 โดยกฎหมายได้กำหนดไว้ว่า
หากในเวลาซื้อขายผู้ซื้อได้ทราบอยู่แล้วว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่อง หรืออาจพบได้หากผู้
ซื้อได้ใช้ความระมัดระวังอันพึงคาดหมายได้อย่างเช่นวิญญูชนโดยทั่วไป หรือความชำรุด
บกพร่องนั้นเป็นที่ประจักษ์ต่อผู้ซื้อแล้วในเวลาส่งมอบแต่ผู้ซื้อก็ยังรับเอาสินค้านั้นไปโดยไม่
การคัดค้านหรือทักท้วงถึงความชำรุดบกพร่อง หรือเป็นกรณีที่ผู้ซื้อได้ซื้อสินค้าจากการขาย
ทอดตลาด ผู้ซื้อจะเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดในความชำรุดบกพร่องดังกล่าวไม่ได้

ในเรื่องของข้อยกเว้นความรับผิดตามกฎหมายนี้บทบัญญัติของกฎหมาย
ต่างประเทศหรือแม้กระทั่งกฎหมายแม่แบบก็ได้บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ โดยมีลักษณะของ
ข้อยกเว้นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ หากผู้ซื้อได้รู้ถึงความชำรุดบกพร่องแล้วในเวลา
ซื้อขายหรือเวลาส่งมอบสินค้า แต่ผู้ซื้อก็ยังรับเอาสินค้านั้นไปโดยไม่คัดค้านหรือทักท้วง
เอื้อนในความชำรุดบกพร่องนั้น ในลักษณะนี้ผู้ซื้อจะเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดในความชำรุด
บกพร่องนั้นไม่ได้อีก ซึ่งการบัญญัติกฎหมายในลักษณะนี้ก็เหมือนกับมาตรา 473 แห่งประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย คือเป็นกรณีที่ความชำรุดบกพร่องนั้นปรากฏให้เห็นในเวลา
ทำสัญญาหรือเวลาส่งมอบ แต่ในกรณีที่ความชำรุดไม่เป็นที่ประจักษ์ในเวลาส่งมอบ ประเด็น
ดังกล่าวกฎหมายไทยมิได้กล่าวไว้ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของต่างประเทศไม่ว่าจะเป็น Sales
of Goods Act 1979 ของประเทศอังกฤษ, Uniform Commercial Code ของประเทศสหรัฐอเมริกา,
ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศเยอรมัน, สัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศตามอนุสัญญา
กรุงเวียนนาว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ค.ศ. 1980 (CISG), Principles of
European Law on Sales (PEL S) ซึ่งกฎหมายต่างประเทศได้กำหนดเรื่องดังกล่าวนี้ไปในทิศทาง
เดียวกัน เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีต่างๆได้พัฒนาไปอย่างมาก สินค้าบางอย่างผู้ซื้ออาจไม่
สามารถพบความชำรุดบกพร่องได้ในเวลาซื้อหรือเวลาส่งมอบ แต่อาจปรากฏในเวลาที่ได้ใช้
สินค้า อย่างเช่นเครื่องใช้ไฟฟ้า หรือรถยนต์ ซึ่งผู้ซื้อจะสามารถพบความชำรุดบกพร่องได้ก็
ต่อเมื่อได้มีการใช้งานหรือใช้ประโยชน์จากสินค้านั้นแล้ว จึงถือได้ว่าเป็นความชำรุดบกพร่องที่
ซ่อนเร้นอยู่ในตัวสินค้าซึ่งผู้ซื้อไม่สามารถพบได้ในเวลาทำสัญญาหรือเวลาส่งมอบ ในกรณี

ดังกล่าวนี้ในบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศในบางประเทศได้เขียนไว้อย่างชัดเจนว่าในกรณีที่ความชำรุดบกพร่องไม่เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ซื้อในเวลาทำสัญญาหรือเวลาส่งมอบ หากสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่องผู้ขายก็ยังไม่พ้นจากความรับผิดชอบ เพราะฉะนั้นหลังจากที่ผู้ซื้อได้พบความชำรุดบกพร่องที่ซ่อนเร้นอยู่ กฎหมายกำหนดให้ผู้ซื้อมีหน้าที่แจ้งถึงความชำรุดบกพร่องให้ผู้ขายทราบทันทีหรือภายในเวลาอันสมควร เพื่อให้ผู้ขายได้เข้าแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสินค้า แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 2 ปีนับจากที่ได้รับส่งมอบ¹² สาเหตุที่กฎหมายได้กำหนดไว้ไม่เกิน 2 ปี หากพิจารณาในแง่ของผู้ซื้อก็เพื่อป้องกันมิให้ผู้ขายปฏิเสธในการรับผิดชอบ และสินค้าบางชนิดความชำรุดบกพร่องอาจจะยังมิได้เกิดขึ้นทันที หรือผู้ซื้อไม่อาจพบได้ในเวลาส่งมอบ ซึ่งก็มีสินค้าบางชนิดที่จะต้องมีการใช้งานก่อนจึงจะพบความชำรุดบกพร่อง เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์ เป็นต้น ซึ่งสินค้าบางชนิดย่อมมีอายุการใช้งานที่นานแต่ปรากฏว่าสินค้านั้นเกิดความชำรุดบกพร่องก่อนเวลาอันสมควรเพราะฉะนั้นการกำหนดเวลา 2 ปี ผู้เขียนเห็นว่าจึงเป็นเวลาที่เหมาะสมสำหรับผู้ซื้อที่จะเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้า ส่วนในแง่ของผู้ขายก็เพื่อที่จะให้ผู้ขายได้ทราบกำหนดช่วงเวลาของตนเองจะต้องรับผิดชอบ แต่ให้ระยะเวลาที่ยาวนานออกไปนั้นอาจจะเป็นการยากในการที่จะพิสูจน์ว่าความชำรุดบกพร่องนั้นเกิดจากผู้ขาย ดังนั้นจึงเป็นการเหมาะสมที่จะบัญญัติเป็นกฎหมายให้ชัดเจนในเรื่องของการแจ้งถึงความชำรุดบกพร่องภายในเวลาอันสมควร ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้ขายสามารถทราบได้ว่าตนเองจะต้องอยู่ในความรับผิดชอบไปจนถึงเวลาใด ซึ่งหากปล่อยให้ผู้ซื้อแจ้งในเวลาใดก็ได้ก็คงไม่ยุติธรรมต่อผู้ขาย และในเรื่องดังกล่าวนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้มีกล่าวถึงและให้รายละเอียดไว้ซึ่งถือเป็นเรื่องที่สำคัญในปัจจุบัน เพราะสินค้าบางประเภทเมื่อใช้ในครั้งแรกอาจจะไม่พบความชำรุดบกพร่อง แต่ความชำรุดบกพร่องได้ปรากฏขึ้นเมื่อผ่านการใช้งานไปสักระยะเวลา และหากเปรียบเทียบกับสินค้าที่มีชนิดและประเภทเดียวกัน สินค้านั้นสามารถใช้งานได้ยาวนานกว่าจึงจะมีความชำรุดบกพร่องเกิดขึ้น คือมีลักษณะเสื่อมคุณภาพตามอายุการใช้งาน เพราะฉะนั้นเรื่องความชำรุดบกพร่องที่เกิดขึ้นในภายหลังจากที่การส่งมอบได้ผ่านพ้นไปแล้วผู้เขียนเห็นว่าควรมีกฎหมายกำหนดรายละเอียดให้ชัดเจน เพราะปัจจุบันมีลักษณะกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นบ่อยมากขึ้น ซึ่งแนวความคิดเรื่องของระยะเวลาผู้เขียนได้นำมาจากหลักที่ปรากฏในอนุสัญญา CISG¹³ และหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศยุโรปว่าด้วยการซื้อขาย (PEL S)¹⁴

¹² Ewoud Hondius and others, Ibid, p. 308.

¹³ Article 39 (2) "In any event, the buyer loses the right to rely on a lack of conformity of the goods if does not give the seller notice thereof at the least within a

จรรยา ร้อยมณี

4. ปัญหาเกี่ยวกับการยกเว้นความรับผิดของผู้ขายตามสัญญา

กฎหมายได้ให้สิทธิแก่คู่สัญญา โดยหลักอำนาจอิสระของเอกชนในการกำหนดสิทธิหน้าที่ หรือความผูกพันระหว่างกันตามความสมัครใจของตนเอง (private autonomy) หรือที่เรียกกันว่าหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (freedom of contract) ด้วยเหตุนี้คู่สัญญาจึงอาจตกลงกำหนดเงื่อนไขความรับผิด ขยาย จำกัด หรือยกเว้นความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องได้ตามความสมัครใจ อย่างไรก็ตามการใช้เสรีภาพในการทำสัญญาของเอกชนก็ต้องจำกัดอยู่ในขอบเขต คือต้องไม่ขัดต่อหลักความสุจริต มาตรา 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และต้องไม่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มาตรา 150 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้นในมาตรา 483 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “คู่สัญญาซื้อขายจะตกลงกันว่าผู้ขายจะไม่ต้องรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือเพื่อการรอนสิทธิก็ได้” ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักกฎหมายทั่วไป

การที่กฎหมายกำหนดให้คู่สัญญาอาจตกลงกันเป็นอย่างอื่นได้นี้ ทำให้บางครั้งผู้ขายก็อาจจะกำหนดในข้อสัญญาเพิ่มเติมว่าจะจำกัดความรับผิดของตนอย่างไรบ้าง แต่ทั้งนี้จะต้องพิจารณาถึงหลักข้อสัญญาไม่เป็นธรรมด้วย เนื่องจากการที่ผู้ขายกำหนดข้อจำกัดความรับผิดของตนอาจส่งผลให้ผู้ซื้อตกอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบ โดยเฉพาะผู้ซื้อที่ซื้อสินค้าไปเพื่อใช้ส่วนตัวหรือภายในครอบครัวหรือกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยมีได้มีเจตนาที่จะนำออกขายต่อเพื่อหากำไรย่อมเป็นผู้ที่มีอำนาจในการต่อรองค่อนข้างน้อยหรืออาจไม่มีอำนาจในการต่อรองกับผู้ขายเลยก็เป็นได้ ดังนั้นในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 6 จึงบัญญัติว่า “สัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพที่มีการชำระหนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้บริโภค จะมีข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือเพื่อการรอนสิทธิไม่ได้ เว้นแต่ผู้บริโภคได้รู้ถึงความชำรุดบกพร่องหรือเหตุแห่งการรอนสิทธิอยู่แล้วในขณะที่ทำสัญญา ในกรณีนี้

period of two years from the date on which the goods were actually handed over to the buyer, unless this time-limit is inconsistent with a contractual period of guarantee.

¹⁴ Article 4: 302 : Notification of lack of conformity

(3) In any event, the buyer loses the right to rely on a lack of conformity if the buyer does not give the seller notice of the lack of conformity at the least within two years from the time at which the goods were actually handed over to the buyer in accordance with the contract.

ให้ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบนั้นมีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น” การที่กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคมากกว่าเนื่องมาจากในกรณีที่เป็นการซื้อขายสินค้าเพื่อไปจำหน่ายต่อ นั้น คู่สัญญาย่อมมีสถานะในการต่อรองใกล้เคียงกัน อีกทั้งผู้ที่ซื้อสินค้าไปเพื่อจำหน่ายต่ออาจถือได้ว่าเป็นผู้มีความรู้และความสามารถในการสินค้าชนิดหรือประเภทนั้นในระดับหนึ่ง ผู้ซื้อจึงควรมีความรอบคอบในการพิจารณาสินค้ามากกว่าผู้ซื้อสินค้าเพื่อบริโภคทั่วไป ถึงอย่างไรก็ตามแม้จะมีพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมนี้ขึ้นมา แต่การจะนำหลักเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคดังกล่าวนี้มาเขียนเพิ่มเติมต่อท้ายในข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ขายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ย่อมทำให้กฎหมายมีความชัดเจนยิ่งขึ้นและง่ายต่อการที่จะนำมาปรับใช้อีกด้วย อย่างเช่นที่หลักกฎหมายของกลุ่มประเทศยุโรป PEL S¹⁵

บทสรุป

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้เขียนจึงสรุปได้ว่าในมาตรา 472 ควรจะทำให้กฎหมายมีความชัดเจนและมีความครอบคลุมมากขึ้น เพื่อให้ง่ายต่อการปรับใช้ โดยประเด็นที่ควรเพิ่มได้แก่ ผู้ขายต้องรับผิดชอบในกรณีที่ผู้ขายได้ให้การรับประกันโดยชัดแจ้งต่อผู้ซื้อ ในกรณีที่ผู้ซื้อไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการใช้งานโดยเฉพาะกฎหมายควรที่จะบัญญัติในรายละเอียดถึงวิธีการแจ้งให้ผู้ขายได้ทราบถึงวัตถุประสงค์นั้น โดยสามารถแจ้งให้ผู้ขายทราบโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย รวมถึงประเด็นในเรื่องของการบรรจุหีบห่อที่เหมาะสม และการส่งมอบคู่มือการใช้งานในกรณีที่สินค้านั้นจะต้องมีคู่มือประกอบการใช้งาน และเรื่องของการติดฉลากเพื่อแจ้งให้ผู้ซื้อได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ วิธีการใช้ คำเตือน และรายละเอียดต่างๆ ที่จำเป็นในสินค้าที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย ชีวิต หรือทรัพย์สิน

ในเรื่องของการยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ขายตามกฎหมาย ผู้เขียนเห็นว่าในมาตรา 473 (2) ควรจะเพิ่มประเด็นในกรณีที่ความชำรุดบกพร่องไม่เป็นที่ประจักษ์ต่อผู้ซื้อในเวลาส่งมอบ ในลักษณะเช่นกฎหมายควรกำหนดให้ผู้ซื้อแจ้งความชำรุดบกพร่องนั้นให้ผู้ขายทราบทันทีหรือภายในเวลาอันสมควร แต่ทั้งนี้ไม่ควรเกิน 2 ปีนับแต่เวลาที่ผู้ขายรับมอบสินค้า เพื่อให้ผู้ขาย

¹⁵ Article 2:209: Limits on Derogation in a Consumer Sale.

In a consumer sale, any contractual term or agreement concluded with the seller before a lack of conformity is brought to the seller's attention which directly or indirectly waives or restricts the rights resulting from the seller's obligation to ensure that the goods conform to the contract is not binding on the consumer

ได้ทราบถึงกำหนดเวลาที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบสินค้าเกิดความชำรุดบกพร่อง นอกจากนี้กฎหมายยังควรกำหนดถึงในกรณีที่ผู้ขายได้ให้การรับประกันสินค้าที่ยาวกว่าเวลาที่กฎหมายได้กำหนดไว้ อีกทั้งกฎหมายควรกำหนดเพิ่มเติมในกรณีที่ผู้ขายได้รู้ถึงความชำรุดบกพร่องในสินค้าแล้ว แต่ปกปิด ฉ้อ-ฉล หรือไม่แจ้งให้ผู้ซื้อได้ทราบ ซึ่งถือได้ว่าผู้ขายไม่สุจริตจึงไม่ควรได้รับการยกเว้นความรับผิดตามกฎหมาย

ในส่วนของการยกเว้นความรับผิดโดยสัญญาตามมาตรา 483 บัญญัติว่า “คู่สัญญาซื้อขายจะตกลงกันว่าผู้ขายจะไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือเพื่อการรอนสิทธิก็ได้” ซึ่งการที่กฎหมายบัญญัติไว้ในลักษณะเช่นนี้ย่อมชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการแสดงเจตนาของคู่สัญญาหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (freedom of contract) เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าเราจะแก้ไขกฎหมายให้สามารถคุ้มครองผู้ซื้อมากขึ้นเพียงไรก็ตาม แต่หากว่าคู่สัญญาตกลงยกเว้นข้อกำหนดของกฎหมายการแก้ไขกฎหมายก็ได้ประโยชน์ขึ้นมา ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายควรมีข้อจำกัดที่จะไม่ให้ผู้ขายสามารถจำกัดความรับผิดได้ในทุกกรณี ผู้ที่จะได้รับผลกระทบและไม่ได้รับความยุติธรรมมากที่สุดก็คือผู้ที่ซื้อสินค้าเพื่อบริโภค เนื่องจากผู้ซื้อกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีความจำเป็นในการดำรงครองค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ในกฎหมายต่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้ซื้อ ซึ่งหากประเทศไทยได้เพิ่มบทบัญญัติในกรณีดังกล่าวก็จะทำให้ผู้ซื้อภายในประเทศที่เป็นกลุ่มผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายมากขึ้น นอกจากนี้ยังจะส่งผลให้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมีความสอดคล้องกับกฎหมายต่างประเทศมากขึ้น ทำให้กฎหมายไทยมีความเป็นสากล